LONDA

GHANA HAKI ZA DIGITALI NA UJUMUISHAJI

UCHAPISHAJI WA PARADIGM INITIATIVE

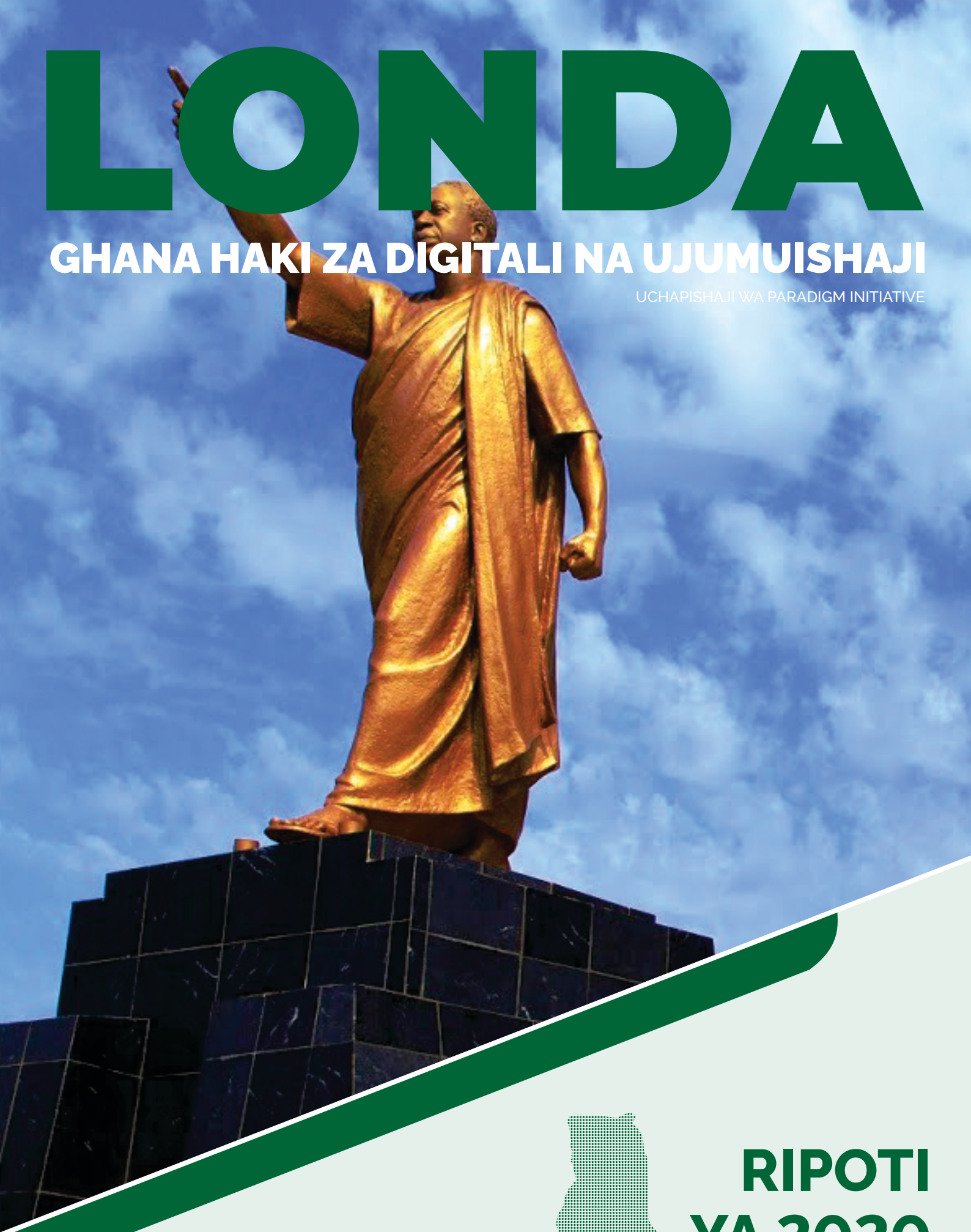

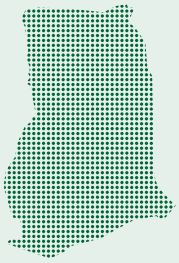

RIPOTI YA 2020

www.paradigmhq.org

PARADIGM INITIATIVE

@ParadigmHQ

LONDA

GHANA HAKI ZA DIGITALI NA UJUMUISHAJI 2020 RIPOTI

UCHAPISHAJI WA PARADIGM INITIATIVE

Imechapishwa na Paradigm Initiative
374 Borno Way, Yaba, Lagos, Nigeria
Email: media@paradigmhq.org
www.paradigmhq.org

Iliyochapishwa mnamo Aprili 2021

Ripoti iliyotolewa na Michael Gyan Nyarko
Timu ya Uhariri: 'Gbenga Sesan, Kathleen Ndongmo, Koliwe Majama, Margaret Nyambura Ndung'u, Mawaki Chango, Nnenna Paul-Ugochukwu and Thobekile Matimbe.
Ubunifu na Luce Concepts

This publication may be reproduced for non-commercial use in any form provided due credit is given to the publishers, and the work is presented without any distortion.

Copyright © 2021 Paradigm Initiative

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

LONDA

GHANA HAKI ZA DIGITALI NA UJUMUISHAJI 2020 RIPOTI

UCHAPISHAJI WA PARADIGM INITIATIVE

Asasi za kiraia zinaendelea kufanya kazi ili kuendeleza haki za dijitali na ujumuishi barani Afrika, kuhakikisha njia bora zinapitishwa katika sera na sheria. Ripoti hii inachambua hali ya haki za dijitali na ujumuishi nchini Ghana, ikichunguza ukiukaji na mapungufu, ikiangazia utumiaji na utekelezwaji wa sera na sheria, ikiangazia hatua muhimu na kutoa mapendekezo kwa mandhari ya dijitali nchini Ghana. Pamoja na ripoti kutoka nchi 20, toleo hili linaangazia kati ya maswala mengine, pengo la kidijitali lililozidishwa na janga la COVID-19 na kufichua ukiukaji kwenye nyanja tofauti kama vile faragha, ufikiaji wa habari, na uhuru wa kujieleza na msingi wa sheria na sera ulioelezewa vizuri.

PARADIGM INITIATIVE

@ParadigmHQ

YALIYOMO

UTANGULIZI 1

KUPENYA KWA MTANDAO, MIUNDOMBINU YA DIJITALI NA UDHIBITI WA HAKI ZA DIJITALI 2

JINSIA NA UFIKIAJI WA DIJITALI 3

UDHIBITI WA USEMAJI: SEMI ZA CHUKI, HABARI POTOFU NA MAKOSA YA JINAI 4

ATHARI ZA KANUNI YA COVID-19 KUHUSU HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHI 5

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO 6

Ghana iko katika pwani ya Atlantiki ya Magharibi mwa Afrika, imepakana Kaskazini na Burkina Faso, Mashariki na Togo, Magharibi na Ivory Coast na Kusini na Ghuba ya Gine. Inakadiriwa kuwa na watu milioni 29 na ina ukubwa wa eneo la km 238,533 mraba.[1]

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA GHANA

Ghana ilirudi kwenye utawala wa kidemokrasia na kikatiba mnamo 1993 baada ya vipindi vingi vya udikteta wa kijeshi kuingiliwa na vipindi vifupi vya serikali za kiraia. Hii ilitokea kati ya 1966 wakati Rais wa kwanza wa Ghana, Kwame Nkrumah alipinduliwa na kupitishwa kwa Katiba ya 1992, ambayo ilianzisha kuwa Jamhuri ya Nne.[2] Katiba ya 1992 ilianzisha mfumo wa urais wa vyama vingi vya serikali ya msingi wa watu wazima na mfumo wa serikali za mitaa. Katiba inasisitiza ukuu wake kama dhamana ya kimsingi ya serikali na inaanzisha "Mahakama Kuu iliyopewa mamlaka ya kutafsiri Katiba na kupiga hatua na ukiukaji wa matawi mengine ya serikali ambayo hayaendani na masharti ya Katiba".[3] Katiba pia inahakikishia orodha kamili ya haki za raia na kisiasa na idadi ndogo ya haki za kijamii na kiuchumi,[4] ambazo zinaongezewa na kanuni za maagizo ya sera ya serikali katika Sura ya 6 ya Katiba. Wakati kanuni za maagizo ya sera za serikali hapo awali zilifikiriwa kuwa hazitekelezeki, matamko ya Mahakama Kuu yamefafanua kuwa vifungu vyote vya Katiba (pamoja na kanuni za maagizo) vinatekelezwa isipokuwa ikiwa kuna sifa maalum ya ndani inayohusu kutotekelezeka utoaji.[5] Mfumo wa sheria umeigwa kutokana na sheria mama ya

Udikteta wa kijeshi
kuingiliwa na vipindi vifupi vya serikali za kiraia

1. CIA Fact Book 'Ghana', available at https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gh.htmL
2. K Quashigah 'The 1992 Constitution of Ghana' (2013), available at http://www.icla.up.ac.za/images/country_reports/ghana_country_report.pdf (accessed 7 October 2020; see also MG Nyarko 'The impact of the African Charter and Maputo Protocol in Ghana' in VO Ayeni (ed) The impact of the African Charter and Maputo Protocol in selected African states (2016) 95.
3. MG Nyarko (as above); article 2 of the 1992 Constitution.
4. Chapter 5 of the 1992 Constitution.
5. Ghana Lotto Operators Association & Others v National Lottery Authority [2007-2008].

kawaida iliyorithiwa kutoka kwa utawala wa kikoloni wa Waingereza.

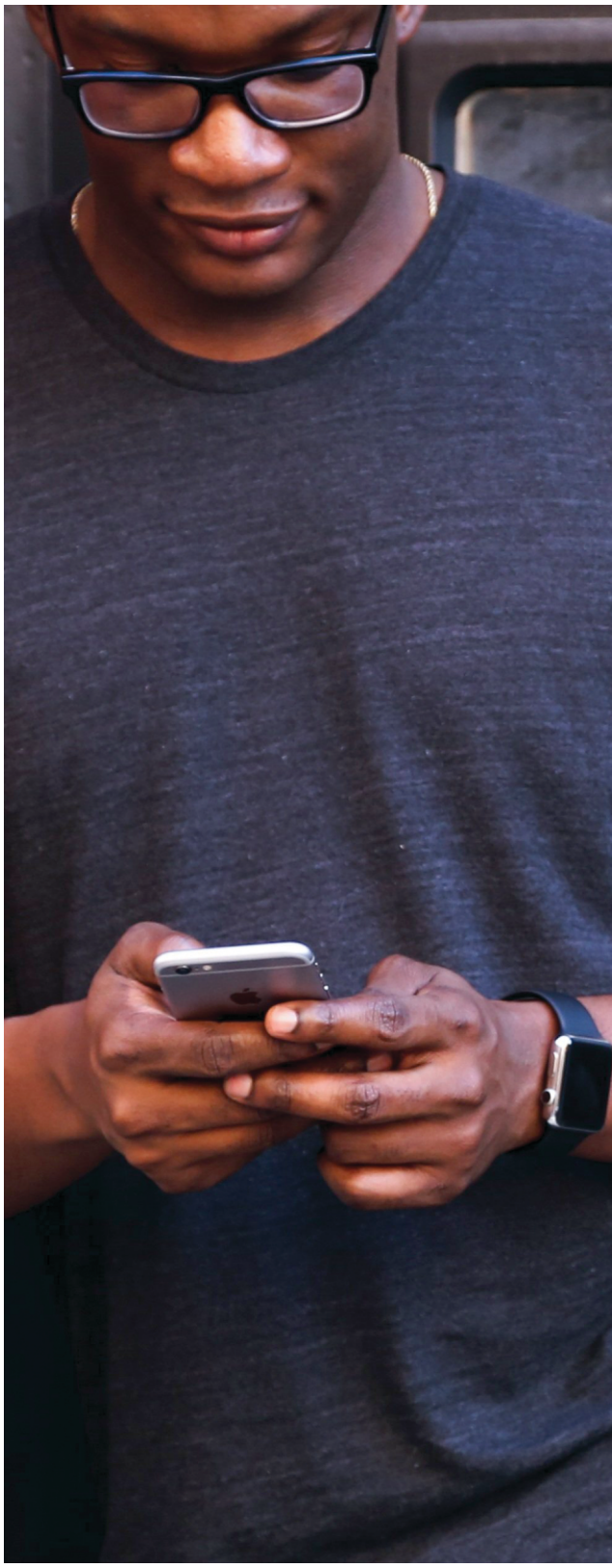

KUPENYA KWA MTANDAO, MIUNDOMBINU YA DIJITALI NA UDHIBITI WA HAKI ZA DIJITALI

Ghana ina waendeshaji wanne wa mtandao wa mawasiliano:

- MTN (67.78% ya data na 57.07% ya sauti),
- Vodafone (15.49% data na 20.95% ya sauti),
- AirtelTigo (15.81% of data na 20.25% ya sauti),
- and Glo (0.92% of data and 1.74% ya sauti%).[6]

Hizi pamoja na watoa huduma 52 waliosajiliwa wa mtandao (ISPs)[7] hufanya sekta ya mtandao kuwa na ushindani mkubwa na kuletwa kwa mkongo wa taifa kumeboresha ubora na kupunguza gharama za kutumia mtandao.[8] Walakini, kuongoza kwa MTN katika sekta hiyo kumesababisha Mamlaka ya Mawasiliano ya Kitaifa kutangaza MTN kuwa 'nguvu kubwa ya soko', kuwezesha mdhibiti kutekeleza sera kuruhusu ushindani zaidi.[9]Mnamo mwaka wa 2020, ili kuboresha upatikanaji wa mtandao katika jamii za mbali, Mfuko wa Uwekezaji wa Ghana wa Mawasiliano ya Elektroniki uliunga mkono kupelekwa kwa tovuti mpya za 2000 OpenRAN kusaidia waendeshaji wa mitandao kufikia jamii ambazo hazijastahili.[10]Katikati ya janga la COVID-19, serikali iliamua kupunguza kwa muda Ushuru wa Huduma ya Mawasiliano, ambao uliongezeka kutoka 6% hadi 9% mnamo 2019, hadi 5% kuwezesha waendeshaji mtandao kupunguza ushuru.[11]

> ***"Ushindani mkubwa na kuletwa kwa mkongo wa taifa kumeboresha ubora na kupunguza gharama za kutumia mtandao."***

6. Y Kazeem 'Ghana's move to curtail MTN's market share is about mobile money, not voice' available at https://qz.com/africa/1866059/ghana-to-cut-mtn-market-share-to-avoid-kenya-safaricom-domination/ (accessed 25 November 2020).
7. National Communications Authority 'Internet Service Providers' available at https://www.nca.org.gh/assets/Uploads/ISP-Operational.pdf
8. Alliance for Affordable internet 'Ghana: Expanding international connectivity' (2019) Good Practices Database. Washington DC: Web Foundation, available at https://a4ai.org/studies/expanding-international-connectivity/
9. Reuters 'Ghana to reduce MTN's telecoms market share' available at https://www.reuters.com/article/ghana-mtngroup-idUSL8N2DL41B
10. Alliance for Affordable Internet '2020 Affordability report' availablet at https://a4ai.org/affordability-report/report/2020/
11. As above; see also Ghana Chamber of Telecommunications 'Mobile industry modifies tariffs in accordance with amended communications service tax law', available at https://telecomschamber.com/news-media/media-releases/mobile-industry-modifies-tariffs-in-accordance-with-amended-comunication-service-tax-cst-law

Ghana ina mfumo wa ikolojia wa dijitali unaobadilika haraka, ambao umekua kwa kasi tangu 2005. Upenyaji wa mtandao uliweka kati ya 30.3%[12] na 48% mnamo Januari 2020 na watumiaji wa mtandao milioni 14.76 - ongezeko la milioni 1 (7.5%) kati ya 2019 na 2020.[13] Watumiaji wengi wa mtandao (94%) huunganisha kupitia mtandao wa simu za mkononi kwa kasi ya wastani wa mbps 18.38.[14] Kulikuwa na jumla ya watumiaji milioni 6 wa mitandao ya kijamii mnamo Januari 2020 wanaowakilisha 20% ya idadi ya watu, 98% yao wanapatikana kupitia simu za mkononi.[15] WhatsApp (82%), Facebook (71%), YouTube (62%) na Instagram (61%) ndio majukwaa ya mitandao ya kijamii yanayotumika zaidi.[16] Ghana ina kiwango cha juu sana cha unganisho la simu za mkomoni, na inakadiriwa uunganisho wa simu milioni 39.97 kama mnamo Januari 2020, sawa na 130% ya idadi ya watu wote.[17] Licha ya kiwango hiki cha kuvutia cha usajili, upenyaji wa simu mwishoni mwa 2019 ulisimama kwa 55% ya kawaida. Wakati bado iko chini sana, kiwango cha kupenya kwa simu cha Ghana ni cha juu zaidi katika eneo la Afrika Magharibi na juu ya wastani wa Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara ya 44.8%.[18]

Sekta ya mawasiliano iko chini ya usimamizi wa sera ya Wizara ya Mawasiliano na Mamlaka ya Mawasiliano ya Kitaifa, wakati Tume ya Ulinzi ya Takwimu ina simama kwa kulinda faragha ya data na data za kibinafsi. Sekta hiyo inadhibitiwa na Katiba ya 1992, Sheria ya Mamlaka ya Mawasiliano ya Kitaifa, 2008 (Sheria ya 769), Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki, 2008 (Sheria ya 775), Sheria ya Miamala ya Elektroniki, 2008 (Sheria ya 772), Sheria ya Wakala wa Teknolojia ya Habari ya Kitaifa, 2008 (Sheria ya 771), Sheria ya Ushuru wa Huduma ya Mawasiliano, 2008 (Sheria ya 754), Sheria ya Ulinzi wa Takwimu, 2012 (Sheria ya 843)[19] na kanuni na miongozo iliyotolewa chini ya sheria hizi.[20]

JINSIA NA UFIKIAJI WA DIJITALI

Hatua kubwa zimepigwa katika kuziba pengo la kijinsia katika ufikiaji wa mtandao na utafiti mmoja unaonyesha kwamba pengo la kijinsia katika ufikiaji wa mtandao lilikuwa 5.8%, chini kabisa ya wastani wa ulimwengu wa 21%.[21] Pengo la kijinsia hata hivyo, linaongezeka hadi 14% linapokuja suala la kuunganisha kikamilifu.[22] Ubora duni wa huduma na upatikanaji katika maeneo ya vijijini, pamoja na gharama kubwa ya data kunazidisha mgawanyiko wa kijinsia katika maeneo ya vijijini.[23] Takwimu za hivi karibuni pia zinaonyesha kuwa wanawake na wasichana wamewakilishwa sana kwenye majukwaa ya media ya kijamii. Kwa mfano, ni 38.4% tu ya akaunti milioni 1.4 za Instagram zinazoweza kufikiwa na matangazo zinaripotiwa kuwa watumiaji wa kike dhidi ya 61.6% kwa wanaume.[24] Uwiano kama huo unatumika kwa usajili wa LinkedIn, na karibu 31.5% ya akaunti milioni 1.4 zinaweza kufikiwa na matangazo ya wanawake,

12. GSAM 'Country overview: Ghana – Driving mobile-enabled digital transformation' (2-17) 7, available at https://www.gsma.com/mobilefordevelopment/wp-content/uploads/2020/05/Ghana-Country-Overview.pdf
13. World Wide Web Foundation 'Women's rights online: Closing the digital gender gap for a more equal world' (2020) 12, available at http://webfoundation.org/docs/2020/10/Womens-Rights-Online-Report-1.pdf
14. Dataportal 'Digital 2020: Ghana', available at https://datareportal.com/reports/digital-2020-ghana
15. As above.
16. As above.
17. As above.
18. As above.
19. G Omondi 'The state of mobile in Ghana's tech ecosystem' (2020), available at https://www.gsma.com/mobilefordevelopment/blog/the-state-of-mobile-in-ghanas-tech-ecosystem/
20. https://www.dataprotection.org.gh/resources/downloads/data-protection-act/38-data-protection-act-2012-act-843/file
21. The database of legislation and regulations can be access at https://www.nca.org.gh/regulatory-framework/legislations/
22. World Wide Web Foundation 'Women's rights online: Closing the digital gender gap for a more equal world' (2020), available at http://webfoundation.org/docs/2020/10/Womens-Rights-Online-Report-1.pdf
23. As above, 12.
24. As above, 13-14

> ***Kulikuwa na jumla ya watumiaji milioni 6 wa mitandao ya kijamii mnamo Januari 2020 wanaowakilisha 20% ya idadi ya watu, 98% yao wanapatikana kupitia simu za mkononi.***

wakati 68.5% ni ya wanaume. Takwimu ni mbaya zaidi kwa Twitter, na 25.1% tu ya akaunti elfu 555.5 zinazoweza kupatikana kwa tangazo la wanawake dhidi ya 74.9% kwa wanaume.[25]

UDHIBITI WA USEMAJI: SEMI ZA CHUKI, HABARI POTOFU NA MAKOSA YA JINAI

Uhuru wa kujieleza umehakikishiwa katika Katiba na kwa ujumla huheshimiwa kwa vitendo mtandaoni na kuchapishwa.[26] Kufutwa kwa sheria ya makosa ya jinai na uchochezi mnamo 2001 kumeongeza zaidi uhuru wa kujieleza.[27] Bunge lilipitisha Sheria ya Haki ya Kupata Habari mnamo Machi 2020, ambayo ilikubaliwa na Rais mnamo Mei 2020.[28] Walakini, kuna matukio mara kwa mara ambapo vyombo vya usalama vimeripotiwa kuwasumbua na kuwakamata waandishi wa habari ambao wanaripoti juu ya masuala nyeti ya kisiasa. Kwa mfano, mnamo Juni 2019 waandishi wa habari wawili kutoka kwa wavuti modernghana.com walikamatwa na wafanyakazi kutoka Wizara ya Usalama wa Kitaifa kuhusiana na nakala waliyochapisha juu ya Waziri. Wanadaiwa kuteswa wakiwa chini ya ulinzi na kuachiliwa siku mbili baadaye.[29]

Waandishi wa habari walinyanyaswa na kukamatwa na vyombo vya usalama

25. Dataportal 'Digital 2020:Ghana' available at https://datareportal.com/reports/digital-2020-ghana
26. As above.
27. Freedom House 'Freedom in the world 2020: Ghana' (2020), available at https://freedomhouse.org/country/ghana/freedom-world/2020
28. E Laryea & K Kwansa-Aidoo 'Going, going, gone! Implications of the repeal of criminal libel and sedition laws in Ghana' (2005) 8 Ghana Studies 127; O Anku-Tsede 'The media and offence of criminal libel in Ghana: Sankofa' (2013) 9 Journal of Law, Policy and Globalization 26; R Acheampong 'Repeal of the criminal libel law in Ghana: Challenges and prospects for journalism' (2017) 1 International Journal of Management and Scientific Research 79.
29. DW 'Are Ghanaians ready to take advantage of the right to information law?', avaialable at https://www.dw.com/en/are-ghanaians-ready-to-take-advantage-of-the-new-right-to-information-law/a-52171600

Ingawa kwa sasa hakuna sheria maalum ya kukomesha taarifa za upotoshaji, Sheria ya Makosa ya Jinai na Makosa mengine na Sheria ya Mawasiliano ya Elektroniki zote zina vifungu ambavyo vinaweza kutumiwa kuhukumu kujieleza mtandaoni. Kifungu cha 208 cha Sheria ya Makosa ya Jinai na sheria zingine za uhalifu[30] zinaharamisha kuchapishwa au kutolewa tena kwa 'taarifa yoyote, uvumi au ripoti ambayo inaweza kusababisha hofu na wasiwasi kwa umma au kuvuruga amani ya umma kwa ukijua au kuwa na sababu ya kuamini[31] kuwa taarifa hiyo, uvumi au ripoti ni ya uwongo'. Ingawa hii imeainishwa kama kosa, adhabu ya makosa chini ya kifungu cha 296 cha Sheria ya Mwenendo wa Makosa ya Jinai inaonyesha adhabu[32] ya makosa kama adhabu ya kifungo cha miaka mitatu ambayo ingekuwa wazi ikiwa hukumu kubwa zaidi ingewekwa.

Vivyo hivyo, kifungu cha 76 cha Sheria ya Mawasiliano[33] ya Kielektroniki kinakataza 'kutuma kwa mawasiliano ambayo ni ya uwongo au ya kupotosha na inaweza kuathiri ufanisi wa huduma ya kuokoa maisha au kuhatarisha usalama wa mtu yeyote, meli, ndege, chombo au gari' kwa njia ya mawasiliano ya kielektroniki. Adhabu ya kukiuka kifungu hiki ni faini au kifungo cha hadi miaka mitano au zote mbili. Mnamo Mei 2020, iliripotiwa kuwa mtu mmoja alikamatwa na kushtakiwa chini ya kifungu cha 76 cha Sheria ya Mawasiliano ya Elektroniki kwa kusambaza video kwenye YouTube akihimiza Waghana kuua maafisa wa polisi na kuchoma nyumba ya rais akidai kuwa zuio la muda mfupi ambalo viliwekwa ni hila na serikali kuweka nyaya za 5G.[34]

ATHARI ZA KANUNI YA COVID-19 KUHUSU HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHI

Janga la COVID-19 na kanuni zilizopitishwa kukabiliana na athari za janga hilo zimeathiri haki za dijitali kwa njia tofauti. Kwa kuongezea baadhi ya maendeleo yaliyoonyeshwa hapo awali, maendeleo mengine muhimu kwa kuzingatia janga la COVID-19, ilikuwa kupitishwa kwa Uanzishaji wa Chombo cha Mfumo wa Mawasiliano ya Dharura, 2020 (E.I. 63) chini ya kifungu cha 100 cha Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki. EI 63 inahitaji waendeshaji wa mtandao na watoa huduma wengine wa mawasiliano kuweka katika huduma ya serikali huduma zao kwa usambazaji mkubwa wa habari wakati wa dharura, pamoja na dharura za afya ya umma. Katika dharura kama hizo waendeshaji wa mtandao pia wanahitajika kutoa habari ya msajili kwa Mamlaka ya Mawasiliano ya Kitaifa na mashirika mengine ya serikali yanapoombwa, pamoja na nambari za waliopiga simu, nambari za wafanyabiashara, nambari za saraka, namba za msajili wa kituo cha simu, nambari za utambulisho za vifaa vya simu vya kimataifa na maeneo ya tovuti, faili zinazotembea na faili za kumbukumbu za eneo.[35]

Wakati chombo hiki kilipitishwa katika muktadha wa kuwezesha ufuatiliaji wa mawasiliano katika kupambana na janga la COVID-19, nguvu pana zimekosolewa kama zinazoweza kutoa njia ya kutumiwa kwa ufuatiliaji wa watu wengi ukiukaji wa haki ya faragha.[36]

30. As above.
31. Criminal and Other Offences Act, 1960 (Act 29), available at https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/gh/gh010en.pdf
32. Criminal Procedure Act, 1960 (Act 30).
33. Electronic Communications Act, 2008 (Act 775), available at https://www.moc.gov.gh/sites/default/files/downloads/Electronic%20Communications%20Act-775.pdf
34. Disinformation Tracker 'Ghana', https://www.disinformationtracker.org (accessed 24 November 2020); D Apinga 'Kill police Officers, burn Akufo-Addo's house – Social media alarmist' available at https://www.theghanareport.com/kill-police-officers-burn-akufo-addos-house-social-media-alarmist/
35. Section 1 of EI 63, available at https://verfassungsblog.de/wp-content/uploads/2020/05/E.I.-63.pdf
36. K Agyeman-Budu 'Constitutionalism and COVID-19 in Ghana', available at https://ancl-radc.org.za/node/627

Katika hatua chanya, mnamo Mei 2020 serikali ya Ghana ilizindua Sera ya Huduma za Fedha za Dijitali inayolenga,[37] kati ya zingine, kuboresha ujumuishaji wa kifedha kupitia utumiaji wa majukwaa ya dijitali. Ingawa sera imekuwa kwenye bodi ya kutathimini kwa miaka kadhaa sasa, kuna dalili kwamba uzinduzi wake mwishowe unatoa zana muhimu katika serikali la kupambana na COVID-19, ambalo linajumuisha hatua za kukabiliana na umbali kati ya mwana jamii na mwenzake ambao unapunguza gharma ya kutegemea pesa taslimu.[38]

> ***"Sheria ya Makosa ya Jinai na Makosa mengine na Sheria ya Mawasiliano ya Elektroniki zote zina vifungu ambavyo vinaweza kutumiwa kuhukumu kujieleza mtandaoni."***

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Wakati Ghana imepata maendeleo chanya katika kupanua ufikiaji na kutoa serikali huria kuhusu haki za dijitali, pamoja na uzinduzi wa Sera ya Huduma za Fedha za Dijitali hivi karibuni, bado kuna wasiwasi ambao unahitaji kushughulikiwa na serikali na kutazamwa kwa uangalifu na asasi za kiraia na wadau mbalimbali. Kwa mfano, mgawanyiko mkali wa dijitali kati ya jinsia na kati ya maeneo ya vijijini na mijini unahitaji umakini na uboreshaji endelevu.

Moja ya hatua ambazo zinaweza kuchukuliwa kushughulikia changamoto hii ni kuangalia mwingine gharama ya kupata mtandao na kuhakikisha kuwa makato na ushuru mwingine uliowekwa na serikali ambao unaathiri ufikiaji unapunguzwa au kuondolewa. Serikali inapaswa pia kuzuia jaribu la kutumia janga la COVID-19 kama kisingizio cha kushiriki katika ufuatiliaji wa watu wengi au kupunguza maneno ya mtandaoni kupitia utumizi mbaya wa 'habari za uongo' au sheria za habari potofu.

37. Ministry of Finance 'Digital Financial Services Policy' (2020), available at https://mofep.gov.gh/sites/default/files/acts/Ghana_DFS_Policy.pdf
38. Consultative Group to Assist the Poor (CCAP) 'Ghana launches world's first digital finance policy amid COVID-19' (May 2020), available at https://www.cgap.org/blog/ghana-launches-worlds-first-digital-finance-policy-amid-covid-19

LONDA

GHANA HAKI ZA DIGITALI NA UJUMUISHAJI 2020 RIPOTI

UCHAPISHAJI WA PARADIGM INITIATIVE

Paradigm Initiative

374 Borno Way, Yaba, Lagos, Nigeria

Email: media@paradigmhq.org

www.paradigmhq.org